

A study of the change in the structure of the home corresponding to the redefinition of the role of women in the women's press of the first Pahlavi period*

Elnaz Amirzadeh Dana[†]

Maryam Armaghan[‡]

Mandana Yousefi[¶]

Somayeh Sadat Shafiei[£]

Abstract:

The changing of women's roles, which began with their participation in social affairs during the Constitutional Revolution, was realized during the Pahlavi era as the government sought to modernize society and present a new face. In this process, the role of the press, particularly women's publications, was significant in creating awareness and preparing minds to accept new social roles. Alongside the changing roles of women, the structure of the household also underwent a fundamental shift, transforming into a gender-neutral system by discarding dual internal and external roles. The main research question is how the spatial-physical structure of the house changed in accordance with the shifting role of women in women's magazine texts during the first Pahlavi era. The research findings, derived from a qualitative content analysis, reveal that educated media played a pivotal role in reviving women's roles within the family and preparing the ground for their participation in society. During this transition, the modern home became a symbol of the modern woman, and with the portrayal of women as the family's center, the spatial and structural layout of the home evolved, transforming into a place for a well-managed and conscious woman's presence.

Keywords: Home structure, role of women, women's press, Architecture, The First Pahlavi Period.

Introduction

Social changes following Iran's Constitutional Revolution destabilized traditional gender roles, with women's periodicals playing a key role in promoting a modern, national discourse. These publications redefined women as rational mothers and capable household managers, positioning them as active agents in the modernization process. Within this framework, the house was no longer viewed merely as a shelter but as a cultural artifact shaping everyday life and social values. Domestic space, like gender, was understood as socially constructed and gendered, reinforcing the division between private female and public male realms. Despite this shift, little research has examined how women's journals represented the spatial and physical structure of the modern house. This gap limits understanding of the discursive origins of the modern Iranian house. Addressing this gap is the central concern of the present study.

Materials and Methods

This study employs a historical–interpretive approach using qualitative content analysis to examine women's periodicals of the early Pahlavi period. The method enables the interpretation of latent meanings and discourses related to gender roles, modernization, and domestic space. The research analyzes representations of women's changing roles and the discourse of modernization in these texts. Drawing on Amos Rapoport's framework, the

* This article extracted from Ph.D. thesis of first author entitled "Investigating the Spatial-Physical Structure of the House Based on the Changing Role of Women in the Family and Society (Case Study of Villa Houses in Tehran)" which has been done at Islamic Azad University, Qazvin Branch, Qazvin, Iran

[†] Ph.D. Candidate, Department of Architecture, Qa, c., Islamic Azad university, Qazvin, Iran, elnaz.amirzadeh@iau.ac.ir.

[‡] Associate Professor, Department of Architecture, Qa, c., Islamic Azad university, Qazvin, Iran, (Corresponding Author) armaghan@iau.ac.ir.

[¶] Assistant Professor, Department of Architecture, Qa, c., Islamic Azad university, Qazvin, Iran, mandana.yousefi@iau.ac.ir.

[£] Associate Professor, Department of Social Studies, Institute of Humanities and Cultural Studies, Tehran, Iran, ss.shafiei@ihcs.ac.ir.

modern house is examined through fixed, semi-fixed, and non-fixed elements to assess how spatial representations align with the redefinition of women's roles and contribute to shaping the modern Iranian house.

Discussion & Results

Analysis of early Pahlavi women's periodicals demonstrates that these publications played a crucial role in promoting the modernization of women's social and domestic roles. Key themes included maternal education, household management, child-rearing, social etiquette, and civic engagement, reflecting the broader goals of societal modernization. The magazines consistently portrayed the modern house as a space of hygiene, efficiency, and comfort, linking domestic responsibilities with emerging social norms and expectations for women. Analysis of early Pahlavi women's periodicals demonstrates that these publications played a crucial role in promoting the modernization of women's social and domestic roles. Key themes included maternal education, household management, child-rearing, social etiquette, and civic engagement, reflecting the broader goals of societal modernization. The magazines consistently portrayed the modern house as a space of hygiene, efficiency, and comfort, linking domestic responsibilities with emerging social norms and expectations for women.

Conclusion

Analysis of women's magazines during the Pahlavi I era reveals their role in promoting modern female identities and redefining domestic spaces. Publications emphasized education, household management, child-rearing, and social etiquette, preparing women for expanded roles in family and society. The modern house was depicted as a cultural space reflecting national progress, where women could exercise agency and implement new gender roles. Some magazines encouraged Westernized consumer culture, while others promoted simplicity, local traditions, and family welfare. Overall, these texts contributed to the emergence of Iranian modern houses designed around an empowered, competent woman, linking domestic spaces to broader societal modernization and cultural transformation.

Bibliography

- Amin, C. M. (۲۰۰۲). *The making of the modern Iranian woman: Gender, state policy, and popular culture* ۱۸۶۵-۱۹۴۶. Gainesville: University press of Florida.
- Anonymous. (۱۹۴۶). "Meet Our Architects," *Architect Magazine*, No. ۱, August–September ۱۹۴۶. [In Persian]
- Anonymous. (۱۹۴۸). "Kitchen and Dining Room," **Architect Magazine*, No. ۶, July ۱۹۴۸, pp. ۲۰۴–۲۰۸. [In Persian]
- Ardener, S. (۱۹۹۳). *Women and Space: Ground Rules and Social Maps*. London: Routledge.
- Bamdad, Badr al-Moluk. (۱۹۳۴). "Housekeeping Education in Europe and America," **Talim va Tarbiat Journal**, Vol. ۱, No. ۵۴, pp. ۳۶۶–۳۶۸. [In Persian]
- Bamdad, Badr al-Moluk. (۱۹۵۴). *House Management and Childcare Instructions for First-Year High School*, Tehran: Press Company. [In Persian]
- Bamdad, Badr al-Moluk. (۱۹۶۹). *Iranian Women from the Constitutional Revolution to the White Revolution*, Tehran: Ibn Sina Publications. [In Persian]
- Bavar, S. (۲۰۰۹). *A Look at the Emergence of Modern Architecture in Iran*, Tehran: Faza Scientific & Cultural Institute. [In Persian]
- Binaloud, S, & Uraz, T. (۲۰۱۷). *The Modern Woman Vis-À-Vis The Modern House: The Hallmarks Of Modern Nationhood Through The ۱۹۲۰s-۱۹۴۰s Iran*. METU Journal of the Faculty of Architecture ۲۴(۱) DOI:۱۰.۴۳۰۵/METU.JFA.۲۰۱۷.۱.۸
- Colomina, B. (۱۹۹۴). *Privacy and publicity: Modern architecture as mass media*. Cambridge: MIT Press.
- Coolen, H., & Ozaki, R. (۲۰۰۴). *Culture, Lifestyle and the Meaning of a Dwelling. Adequate & Affordable Housing for All: Research, Policy, Practice* (pp. ۱- ۱۴). Toronto: University of Toronto.
- Foran, J. (۱۹۹۹). *Fragile Resistance: History of Social Transformations in Iran, ۱۵۰۰–۱۹۷۹*, translated by Ahmad Tadayon, Tehran: Rasa Publications. [In Persian]
- Ghodsikia. (۱۹۴۹). "Our Homes and Their Homes..." *Ettelaat Weekly*, No. ۴۱۱, July ۱۹۴۹.
- Giddens, A. (۲۰۰۷). *Sociology*, translated by Hasan Chavoshian, Tehran: Nashr-e Ney. [In Persian]
- Gomez, T. (۲۰۰۸). *Inside out, Woman negotiating, subverting, appropriating public and private space*.
- Habibi, S M. (۲۰۱۰). *The Story of Tehran: Symbol of a Modern Iranian City (Emphasis on ۱۹۲۰–۱۹۵۳)**, Tehran: University of Tehran Press. [In Persian]
- Hendelman-Baavur, L. (۲۰۱۹). *Creating the modern Iranian woman: popular culture between two revolutions*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Heynen, H & Gülsüm, B. (۲۰۰۵). *Negotiating Domesticity Spatial productions of gender in modern architecture*

- Heynen, H. (۲۰۰۵). Modernity and domesticity: Tensions and contradictions. In Hilde, H. and Gülsüm, B. (Ed.), *Negotiating domesticity: spatial productions of gender in modern architecture* (p. ۱-۲۹), New York: Routledge.
- Hovhannisian, V. (۱۹۴۶). "Issues Related to Architecture in Iran," **Architect Magazine**, No. ۱, August–September ۱۹۴۶. [In Persian]
- Karimi, P. (۲۰۱۲). *Domesticity and consumer culture in Iran: Interior revolutions of the modern era*. New York: Routledge.
- Kolman, D. (۲۰۱۷). *Space, Power, and Distinction: Gender Studies in Architecture**, translated by Nasir Zarrinpana, Tehran. [In Persian]
- Lefebvre, H. (۱۹۹۱). *The Production of Space*. Oxford: Blackwell Publishers.
- Ma'refat, M. (۱۹۹۶). "Pioneers Who Shaped Modern Tehran," in *Tehran: Two Hundred Years as Capital* (Collection of Articles), translated by Seyed Ahmad Sidi & Fatemeh Vosoughi Khazaei, Tehran: Technical & Engineering Advisory Organization, Iranian Studies Association. [In Persian]
- Marefat, M. (۱۹۸۸). *Building to Power: Arhitecture of Tehran ۱۹۲۱-۱۹۴۱*. Massachusetts: Unpublished Dissertation, Massachusetts Institute of Technology
- Massey, D. (۱۹۹۴). *Space, Place and Gender*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Modabber al-Mamalek. (۱۹۳۱). "The Necessity of a Tutor," *Nomeh-ye Tamaddon Magazine*, No. ۲, Farvardin ۱۳۱۰. [In Persian]
- Mokhtari Taleghani, E. (۲۰۱۷). *Heritage of Modern Architecture in Iran*, Tehran: Office of Cultural Research. [In Persian]
- Moshir, A. (۱۹۵۹). "Some Suggestions for Solving a Puzzle!," *Ettelaat Banuan Magazine*, No. ۱۴۸, Bahman ۱۹۵۹. [In Persian]
- Moshir, A. (۱۹۶۰). "How to Arrange a Special Room for Children?," *Ettelaat Banuan Magazine*, No. ۱۶۰, Ordibehesht ۱۹۶۰. [In Persian]
- Najmabadi, A. (۱۹۹۸). *Crafting an educated housewife in Iran*. In Lila, A. (Ed.), *Remaking women: Feminism and modernity in the Middle East* (p. ۹۱-۱۲۵), Princeton: Princeton University Press.
- Najmabadi, A. (۲۰۲۰). *Moustached Women and Beardless Men: Gender Concerns in Iranian Modernity**, translated by Atena Kamel, Tehran: Tisa Publications. [In Persian]
- Paidar, P. (۱۹۹۵). *Women and the political process in twentieth-century Iran*. Cambridge [England] ; New York: Cambridge University Press.
- Pakdaman, B. (۱۹۹۴). "A Brief Overview of Architectural Methods and Trends in Tehran," **Ketab-e Tehran**, Vol. ۴, Tehran: Roshanagaran Publications. [In Persian]
- Rappaport, A. (۱۹۶۹). *House Form and Culture*, United State of America, University of Wisconsin Milwaukee.
- Rendell, J., Penner, B., & Borden, L. (۲۰۰۰). *Gender Space Architecture: an Interdisciplinary Introduction*. London and New York: Routledge.
- Sadoughianzadeh, M. (۲۰۱۲). *Gender Structure and Spatial Organization: Iranian Traditional Spaces*. SAGE open, October-December: ۱-۱۲.
- Schick, I. (۲۰۱۰). *The Harem as Gendered Space and the Spatial Reproduction of Gender*. In: Marilyn
- Sirad, I. (۲۰۱۸). *At Home: An Anthropology of Domestic Space*, translated by Zahra Ghaznavian et al., Tehran: Research Institute of Culture, Art, and Communication. [In Persian]
- Spain, D. (۱۹۹۲). *Gendered Spaces*, The University Of North Carolina Press, United States of America
- Stead, N. & Colomina, B. (۲۰۰۴). *Architecture, art and design criticism*. *Architecture Australia*, ۹۲(۵), ۱۰۲-۱۰۳. Retrieved from: <https://naomistead.wordpress.com/۲۰۰۸/۱۰/۰۲/beatriz-colomina-interview>.
- Tara, J. (۱۹۴۲). *Life Comfort: Housekeeping or Home Management*, Tehran: Ketab Press Company. [In Persian]

Newspapers:

- Jamiyat Nesvan Vatan-Khah, Owned and Managed by Mohtaram Eskandari, Published in Tehran. [In Persian]
- Jahan-e Zanan, Managed by FakhrAfagh Parsa, Published in Tehran. [In Persian]
- Dokhtaran-e Iran, Owned and Managed by Zandokht Shirazi Published in Shiraz& Tehran. [In Persian]
- Zaban-e Zanan, Owned and Managed by Sediqeh Dowlatbadi Published in Isfahan & Tehran. [In Persian]
- Alam-e Zanan Managed by Robabeh Navvab Safavi Published in Tehran. [In Persian]
- Alam-e Nesvan , Owned and Managed by American School for Girls in the Presbyterian, Published in Tehran. [In Persian]

بررسی تغییر ساختار خانه متناظر با بازتعریف نقش زن در آینه مطبوعات زنان دوره‌ی پهلوی اول*

الناز امیرزاده دانا^۱

مریم ارمغان^۲

ماندانا یوسفی^۳

سمیه سادات شفیعی^۴

* این مقاله برگرفته از رساله دکتری نویسنده اول با عنوان «بررسی ساختار فضایی-کالبدی خانه بر اساس تغییر نقش زن در خانواده و جامعه (خانه‌های پهلوی)» است که به راهنمایی نویسنده دوم و مشاوره نویسنده سوم و چهارم در دانشگاه آزاد اسلامی واحد قزوین در حال انجام است.

^۱ دانشجوی دکتری، گروه معماری، واحد قزوین، دانشگاه آزاد اسلامی، قزوین، ایران، elnaz.amirzadeh@iau.ac.ir

^۲ دانشیار، گروه معماری، واحد قزوین، دانشگاه آزاد اسلامی، قزوین، ایران (نویسنده مسئول) armaghan@iau.ac.ir

^۳ استادیار، گروه معماری، واحد قزوین، دانشگاه آزاد اسلامی، قزوین، ایران، mandana.yousefi@iau.ac.ir

^۴ دانشیار، گروه علوم اجتماعی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، تهران، ایران، ss.shafiei@ihcs.ac.ir

چکیده :

تغییر نقش زنان که از مشروطه؛ به سبب مشارکت در امر اجتماعی آغاز شد، در دوران پهلوی به بازتعریف نقش زنان در جریان برنامه غربی‌سازی حکومت برای دادن ظواهر نووارگی به جامعه، محقق گردید. در این سیر، مطبوعات به ویژه نشریات زنان، در بسترسازی زمینه برای آگاهی بخشی به آنان و آماده سازی اذهان، برای پذیرش نقش‌های اجتماعی تازه، شایان توجه است. به موازات تغییر نقش زنان، ساختار خانه نیز دچار تغییر اساسی شد و با طرد دوگانه اندرونی و بیرونی، به نظامی فارغ از جنسیت بدل گشت. سوال اصلی پژوهش، چگونگی تغییر ساختار فضایی - کالبدی خانه، متناظر با تغییر نقش زن در متون مجلات زنان شامل؛ زبان زنان، جهان زنان، عالم نسوان، عالم زنان، دختران ایران و جمعیت نسوان وطن خواه، در مقطع زمانی دوران پهلوی اول است. نتایج پژوهش که به روش تحلیل محتوای کیفی صورت گرفته، نشان می‌دهد، مطبوعات با آموزش، ترویج علم و تقویت هویت فردی، ابتدا نقش زنان را در خانواده احیا و مقدمات حضورشان در اجتماع را فراهم نمودند. در این گذار، خانه مدرن به نماد زن مدرن بدل گشت و با معرفی زنان به عنوان محور خانواده، ساختار فضایی - کالبدی خانه تغییر و به مکانی برای حضور زن مدبر و آگاه بدل گشت.

کلید واژگان: ساختار خانه، نقش زن، مطبوعات زنان، پهلوی اول

۱- طرح مسئله

تغییر در ساحت اجتماعی، که بانگ آن از مشروطه به صدا درآمد به تدریج ساختارها و نقش‌های کهن را متزلزل و از میان برداشت و در این روند، بسترسازی رسانه‌ها با شعارهایی همچون «بیداری زنان» (بیداری ما ۱۳۲۳)، «تربیت مادر» (زبان زنان ۱۳۰۲)، «روشن شدن اذهان مادران ایرانی» (عالم زنان ۱۳۲۳)، «تعاون در تعالی و ترقی نسوان و تشویق آنان به خدمت وطن و خانواده و حسن اداره امور بیتی» (عالم نسوان ۱۲۹۹)، «تنظیم خانه و تربیت اطفال، داشتن حق حیات نسبت به افراد و اجتماع» (جهان زنان ۱۳۰۰) و «ایفای نقش در نهضت جهانی» (زبان زنان ۱۳۲۳: ۳)؛ با رنگ و بوی ملی میهنی در بازتعریف نقش زنان عامل اساسی داشت. در این میان، یکی از تاکیدات اساسی این روزنامه‌ها، تربیت زنان برای ایفای نقش مادری مدبر و همسری همراه است، که در آن زنان بر خلاف نقش سنتی خود، این بار در قامت مدبر منزل، کنترل امور را در دست گرفته و با ایفای درست وظایف محول، نقش کلیدی در تصویرسازی تجدد، ایفا می‌نماید.

خانه به عنوان مصنوعی فرهنگی، فراتر از سرپناه، به زندگی ساکنش معنا می‌بخشد و از حضور او هویت می‌گیرد و با ریشه دواندن در تار و پود زندگی روزمره، به آن معنا می‌بخشد و در سیر ترسیم روال زندگی روزانه ساکنان، به ارزش‌ها و باورهای آنان ساختار بخشیده و ضمن تامین نیازهای اولیه، به بستری برای حفظ و انتقال ارزش‌ها، مانند حفظ حرمت زن، بدل می‌گردد (لارنس آر. جی ۱۹۸۷). از سویی فضا همانند جنسیت، علاوه بر هویت فیزیکی برساختی اجتماعی و با روابط جاری در آن، به نمادی جنسیتی بدل می‌گردد (مسی ۱۹۹۴: ۳۲) و بر شیوه‌هایی که در آنها جنسیت برساخته شده اثر گذاشته و از آن تأثیر گرفته (همان ۱۷۹) و روابط بین نقش جنسیت در گفتمان فضا و نقش فضا در گفتمان جنسیت معنادار می‌گردد (باتلر ۱۹۹۳: ۴۸). در این گفتمان، فضای خانه قلمرو امر خصوصی و زنانه و متناسب با نقش‌های سنتی خانه داری، بچه‌داری و همسر داری و فضای بیرون؛ قلمرو امر عمومی و مردانه، متناسب با قدرت، مدیریت و معیشت معنادار گشته است (سنت ۱۹۹۶: ۱۶).

بنابراین از آن روی که زن و خانه دو مفهومی است که همنشینی دیرینه دارند و زنانگی مترادف درون و خانه مامنی زنانه است، مجلات زنان ضمن ترسیم تغییر نقش زن در خانواده و اجتماع و از خلال آرمان‌سازی زن مدرن و آموزش‌های مختلف همچون آداب اجتماعی و فرزندپروری، همچنین آماده‌سازی زنان برای عهده‌داری وظایف جدید و بدل گشتن به زنی متجدد، او را در خانه‌ای مدرن جای داده و به بازنمایی ساختار خانگی مدرن اشاره دارند (عالم نسوان ۱۳۰۲: ۳۰)، پس ریشه تغییرات ساختار فضایی - کالبدی خانگی مدرن ایرانی را می‌توان در متن مقالات این نشریات، جستجو نمود.

در موضوع تحلیل محتوای نشریات زنان، از نگاه تغییر نقش زن؛ «زن ایرانی در نشریات مشروطه» عنوان کتابی به قلم وطن دوست (۱۳۸۷) در هفده مقاله به بررسی محتوای مجلات، در دوران انقلاب مشروطه پرداخته است. شجاعی دیوکلائی و خداینده (۱۴۰۳) در مقاله‌ای نشریات را ایفاگر نقش ترویجی و تبلیغی برای پیشبرد اهداف و برنامه‌های تجدید حکومت پهلوی در امور زنان دانسته و این عملکرد را متمرکز بر تغییر وضعیت پوشش سنتی زنان، با انتقاد از پوشش سنتی و تبلیغ پوشاک جدید در روزنامه‌ها دانسته و رواج پدیده مصرف‌گرایی را پیامد چنین عملکردی، برشمرده است. شهیدانی و دیگران (۱۴۰۰) در تحقیقی به موضوع تربیت در مجله جمعیت نسوان وطن خواه پرداخته و تفاوت رویکرد آن نسبت به مجلات دیگر را در توجه و تقویت نقش اجتماعی دختران، بیشتر در راستای واژگانی چون ترقی ایران، وطن‌پرستی، ناسیونالیسم و هم‌سویی با سیاست‌های فرهنگی پهلوی اول معرفی می‌نماید.

باغدار دلگشا (۱۳۹۸) در پژوهشی با بررسی جراید زنان، مهمترین مطالبات زنان را در حوزه‌ی آموزش؛ شامل حق تحصیل، ایجاد مدارس دخترانه و مطالبات حقوقی؛ شامل حقوق زنان در امر ازدواج و خانواده؛ ازدواج زودهنگام دختران در سنین کودکی، بارداری آنها در سنین کم، شکل‌گیری الگوی کودک‌مادری، مسئله تعدد زوجات و عدم رعایت حقوق زنان دسته‌بندی نموده است. نبی زاده و اوراز (۲۰۱۷) نیز در مقاله‌ای، به روش‌هایی

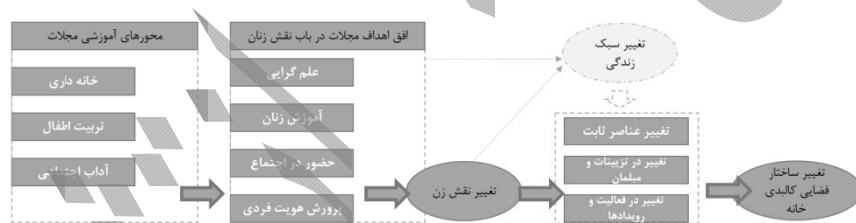
که دولت پهلوی از طریق آنها سعی در مدرن‌سازی زنان و خانه‌ها داشت، تمرکز کرده و آن‌ها را به عنوان نشانه‌های موفقیت خود از طریق اجرای برنامه ملت‌سازی معرفی می‌کند. اما پژوهشی جامع در خصوص بازنمایی خانه متناظر با بازتعریف نقش زن در مجلات زن نگار صورت نگرفته و ریشه خانه‌ی مدرن، در این متون بررسی نشده است. درحالی‌که ریشه‌یابی این مسئله، می‌تواند چراغی باشد، برای بررسی بستر خانه مدرن ایرانی و نحوه بازنمایی آن در مجلات زنان، که زمینه را در اذهان، برای پذیرش تغییرات ساختاری آن، تسهیل نموده است. بنابراین در این پژوهش، با هدف بررسی چگونگی بازنمایی ساختار فضایی کالبدی خانه، متناظر با بازتعریف نقش زن در متون مجلات زنان دوره پهلوی اول، در راستای پاسخ به این پرسش که «چگونه ساختار فضایی - کالبدی خانه متناظر با ترسیم تغییر نقش زن در متون مجلات دوران پهلوی اول، بازنمایی شده است؟» به روش تحلیل محتوا کیفی به بررسی متون مقالات زن نگار می‌پردازد، تا تغییر نگرش به خانه متناظر به تحول نقش زنان، در بستر مطبوعات زنان و آثاری که با هدف تربیت نسوان به چاپ رسیده، بررسی گردد.

۲- مبانی نظری پژوهش

جنسیت علاوه بر ویژگی فیزیولوژیکی، یک مقوله اجتماعی است که در بستر فرهنگ و ساختارهای اجتماعی، بازتولید می‌شود (دوبوار، ۱۹۸۲). باتلر (۱۹۹۰) معتقد است که جنسیت ثابت و ذاتی نیست، بلکه محصول اجراهای روزمره افراد است که شامل رفتارها، پوشش و کنش‌های فضایی می‌شود. رابطه بین جنسیت و فضا در اندیشه معاصر مورد توجه بوده و اسپین (۱۹۹۲) نشان می‌دهد که فضاها، مدرسه و محیط کار نقش تعیین‌کننده‌ای در شکل‌دهی به نقش زنان و دسترسی آنان به قدرت و منابع دارد. اردنر (۱۹۸۱) نیز با تفکیک فضا به فیزیکی، اجتماعی و متافیزیک، تأثیر این نظام‌های فضایی بر نقش زنان را برجسته می‌کند.

کولمن (۱۳۹۵) فضا را جنبه‌ای مادی از فرهنگ و ابزار بازتولید رفتار اجتماعی می‌داند و نقش جنسیت و تعریف آن را در تعیین موقعیت، فرم، کنترل بصری و دسترسی عناصر

معماری برجسته می‌سازد. مطالعات مدرنیته نشان می‌دهد که معماری مدرن نیز فضاهای داخلی را برای ایفای نقش زنان در خانه و مصرف‌گرایی طراحی و فضاهای بیرونی را مردانه تعریف می‌کند (Colomina, ۱۹۹۴; Heinen, ۲۰۰۵). بوردیو (۱۹۹۰) و آرچر (۲۰۰۵) بر این باورند که فضا بازتاب روابط اجتماعی و هویت‌هاست و خانه می‌تواند نقش‌های جنسیتی مانند مادر، همسر یا زن مدرن را بازتولید کند (باتلر، ۱۹۹۰؛ سگالن، ۱۳۸۸). بنابراین، این پژوهش تغییرات نقش زنان و تحول ساختار خانه را به‌عنوان پدیده‌های هم‌تأثیر در متن مجلات زن‌نگار، بررسی می‌کند و با نگاه به سه ساحت خانه، سیمای ثابت (ساختار)، سیمای نیمه‌ثابت (مبلمان) و سیمای بی‌شکل (فعالیت‌ها و رویدادهای جاری) (هال ۱۹۶۶)، تأثیر تغییر وضعیت اجتماعی زنان بر ساختار فضایی و کالبدی خانه به‌عنوان مصنوع فرهنگی را مورد تحلیل قرار می‌دهد.

تصویر ۱) ساختار پژوهش

۳- روش شناسی

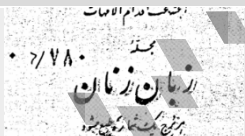
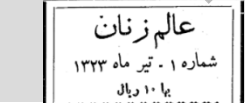
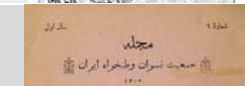
این پژوهش از نظر ماهیت، کیفی و از نظر رویکرد، تاریخی-تفسیری است و با استفاده از روش تحلیل محتوای کیفی انجام شده است. تحلیل محتوا به‌عنوان روشی نظام‌مند در مطالعات اجتماعی، امکان شناسایی، تفسیر و تحلیل مضامین و معانی نهفته در متون را فراهم می‌سازد (Ritchie & Lewis, ۲۰۰۳).

جامعه آماری پژوهش شامل متون منتشرشده در مجلات زنان دوره پهلوی اول است، که به‌صورت نمونه‌گیری هدفمند و بر اساس ارتباط مستقیم با موضوع پژوهش، انتخاب شده‌اند. داده‌های پژوهش مشتمل بر منابع نوشتاری و در موارد لازم، شواهد تصویری مندرج در این نشریات است. در فرآیند تحلیل، ابتدا تغییرات و تحولات بازنمایی نقش

زنان در متون مورد بررسی استخراج و طبقه‌بندی قرار گرفت و سپس زمینه‌ها و مؤلفه‌های گفتمان تجدد و نووارگی در اهداف و محتوای متون، تحلیل گردید. در گام نهایی، ویژگی‌های خانه مدرن بر اساس سه ساحت سیمای ثابت، سیمای نیمه‌ثابت و سیمای بی‌شکل شناسایی و میزان همسویی آن‌ها با بازتعریف نقش زنان و تأثیرشان بر ساختار فضایی-کالبدی خانه مدرن ایرانی تبیین شد.

۲- معرفی نشریات

یکی از مهمترین عرصه‌هایی که زنان از همان آغاز مشروطه به صورت فعال در آن حضور یافتند و به مرور، زمینه‌ساز تحول در فکر و اندیشه نسبت به زن ایرانی در اذهان مردم و تقویت خودباوری و خودسازی در اندیشه زنان گشتند، انتشار روزنامه و مجله مختص زنان بود. که پژوهش حاضر با توجه به اهداف، به بررسی مجلات جدول ۱ می‌پردازد.

جدول ۱) مشخصات مجلات مورد بررسی			
نام مجله	دوره چاپ	سردبیر	تصویر
زبان زنان	۱۳۰۱-۱۲۹۸ چاپ مجدد: ۱۳۲۱	صدیقه دولت‌آبادی	
جهان زنان	۱۳۰۰-۱۲۹۹	فخرآفاق پارسا	
عالم نسوان	۱۳۱۲-۱۲۹۹	ربابه نواب صفوی	
عالم زنان	۱۳۲۴-۱۳۲۳	مدرسه میسیونری	
دختران ایران	۱۳۱۰	زندخت شیرازی	
جمعیت نسوان وطن خواه	۱۳۱۲-۱۳۰۲	ملوک اسکندری	

۵- زنان در آینه مطبوعات

زنان روشنفکر چون دولت آبادی، در گذار از دوران قاجار در اندیشه اصلاحات، به چاپ نشریات روی آوردند؛ «از زنان سر و صدایی نبود و بانوان حق دخالت در تربیت دختران نداشتند مادران متمول بالاترین محبتشان درباره دختر این بود که از بدو تولدش در صدد تهیه جهیزی باشند که خواستگارانی داشته باشد و اگر کسی نبود به رمال فالگیر و دلال پناه برده، پول‌ها خرج کنند تا دختر را در سن هشت نه سالگی به عوض فرستادن به مدرسه و دارالتربیه، به خانه شوهر روانه و از آنجا دسته دسته به گور رهسپار کنند» (دولت آبادی، ۱۳۲۱: ۲) و در بستر مشروطه در اندیشه بازسازی جایگاه خود و هموعان خویش، برآمدند؛ «هر زن در دوره عمر پنجاه ساله خود سه ابتدا را می‌بیند؛ ابتدای اول، چنانچه گفتیم در عهده مادران است، که باید مادر عاقل در آن وقت فکر آتیه فرزند خود را کرده موجبات تحصیل علم و آموختن فنون لازمه را برای وی، فراهم کند. تا از دوره بچگی گذشته به ابتدای جوانی برسد. ابتدای دوم، جوانی است و آن به دست خود زن است، هیچکس را در این قسمت حق شرکت نیست، جز عقل و هوش خودش جوانی، آری جوانی! همان جوانی، که ممکن است به یک خبط تمام عمر را در بدبختی به سر برد» (دولت آبادی ۱۳۰۲: ۱-۳).

۵-۱- محوره‌های آموزشی مجلات

بنابراین نیل به تغییر در نقش زنان، به جهت اهمیت جایگاه آنان در امر آموزش و پرورش؛ «طفل در دامن مادر پرورش می‌یابد، عادات و حرکات خوب باید او را فراگرفته، بذهن می‌سپارد» (مدبر الممالک ۱۳۱۰: ۱)، برای دستیابی به ملتی متمدن ضرورت یافت؛ «برای ترقی و تربیت افراد هر جامعه قبل از همه چیز مربی یعنی بعباره آخری مادر لازم است» (همان: ۱) و از آن روی که «هرجا حق است تکلیفی هم هست» (زبان زنان ۱۳۲۱: ش ۱۰، ۱)، این مهم در بستر آموزش خانه‌داری، تربیت فرزند، انتخاب شایسته همسر، آداب اجتماعی و ترغیب به خانواده هسته‌ای و ترویج آن در مطبوعات زن نگار، دنبال گردید.

۵-۱-۱- خانه داری

«دانشمندان را عقیده بر این است که تحصیل علم خانه‌داری برای بانوان مقدم است» (اسکندری ۱۳۰۲). در ابتدای مشروطه با توجه به تاکید بر نقش مادری و همسری برای زنان، بر علومى مانند خانه داری تاکید می‌شد؛ «چون متاسفانه هنوز مقتضیات مملکت ما جامعه نسوان را به آن مرتبه نرسانده است که وظایف اجتماعى را دوش به دوش مردان انجام داده از این راه بجامعه بیشتر از مردان خدمت نماید، پس آیا مقدم‌تر از شعب مختلف جغرافیا، علم خانه‌داری نیست؟» (دکتر علیم الملک ۱۳۰۳: ۲-۳).

خانه‌داری به عنوان یکی از اولویت‌های تربیت زنان در تمام مجلات، مطرح و در تمامی آن‌ها مطلبی با این موضوع شرح داده شده و در آن به نکات متنوعی از جمله فنون خانه‌داری، آشپزی، طراحی و سامان منزل اشاره شده است. در مجله جمعیت نسوان وطن خواه با برشمردن موانعی مانند حجاب در رسیدن به نقش‌های اجتماعى، خانه‌داری را در تربیت اولی می‌دانست؛ «در مملکت ما با بودن حجاب و حصول به این منظور غیر ممکن و تحصیل این مقدمات زائد است خانم‌های مملکت ما به جای تحصیل علوم مختلفه (البته گذشته از تحصیلات مقدماتی) برای تربیت فرزندان خوب و مدافعین وطن عزیز اهم و اولی محتاج به علم خانه‌داری و تربیت اطفال هستند، همان قسمی که پدران ما قبل از عرصه زندگانی مبارزه نموده وظیفه وطن پرستی خود را انجام دهند مادران خانه‌داری و فراهم ساختن آسایش اطفال و نگهداری و حفظ آن‌ها را ایجاب می‌نماید» و با تاکید بر جنبه‌های علمى و عملی بر ویژگی عامل آن تاکید می‌نمودن «خانه داری بر دو قسم است، علمى و عملی باید بخوانند و بکنند خانه داری‌ها از روی ذوق و سلیقه و اخلاق خوب، مطبوع و خانم خانه‌دار را راستگو می‌کند» (نسوان وطن خواه ۱۳۲۱: ۱۱).

۲-۱-۵- تربیت اطفال

یکی از نقش‌های اجباری زنان، تربیت اطفال است، که در دوران مشروطه برای دستیابی به ملتى مترقى، بدان تاکید می‌شد؛ «مربی اطفال کلیه دختران و پسران مادر است در صورتیکه مادرشان تربیت شده باشد می‌توانند از هرزه گویی و ولگردی آن‌ها را منع ... بهشت را مادران برای اولاد تهیه کنند و سعادت و نیکبختی فرزندان منوط به اخلاق و تربیت

مادرهاست و تربیت و تعلیم نسوان بمراتب اهم تربیت رجال و اولی است» (نورانی ۱۳۰۲: ۸).

در مجله نسوان وطن خواه آمده؛ «کنون زنان به معنی حیات پی برده و با تمام قوا به خوشبخت کردن محیط و تکمیل شخصیت و استخدام عوامل خیر و سعادت می کوشند زن تربیت شده می داند که دارای یک امتیاز اصلی و اختصاصی است و آن دین است که باید با تمام معانی کلمه مادر بشود تا امروز مادر جسد بود پس از این باید مادر روح و مادر اخلاق پسندیده و مادر فضائل و مادر احساسات پاک و مادر نیکبختی و افتخار نوع بشر باشد» (نسوان وطن خواه ۱۳۰۲: ۵). اما مادر در پرآوردن نقش مادری به عنوان ارزش، باید برای عبور از جهل و تربیت صحیح، به تحصیل تجهیز شود؛ «بله هر کی می تواند مادر شود ولی نمی تواند کودک تربیت کند» (زبان زنان ۱۳۲۴: ش ۴، ۱۸) و مادر تحصیل کرده باید فرزندان وطن را نیک تربیت کند (دولت آبادی ۱۳۱۲) بنابراین باید خود تربیت شود (بامداد ۱۳۲۲: ۱۲).

۳-۱-۵- انتخاب شایسته همسر

با تاکید بر امر ازدواج برای تداوم نسل، لزوم شناخت طرفین از موارد مهم در این نشریات است؛ «بزرگترین بازی های زندگی بشر از موقع ازدواج شروع می شود دقت ها لازم است تا شریک زندگی انتخاب و توافق ها باید تا بتوان دست به ساختن نسلی زد که آینده را تامین کند» (زبان زنان ۱۳۲۳: ۲۸).

در این مجلات با بیان شریک بودن زن و مرد بر همراهی و همکاری آن ها، توصیه های بسیاری آورده شده (عالم زنان ۱۳۲۳: ۱۰) و (دولت آبادی ۱۳۲۴: ۱۲) و روشنفکرانی چون دولت آبادی با اشاره به محوریت زن در خانه، بر لزوم انتخاب صحیح همسر مقالات بسیاری را به رشته تحریر درآورده اند؛ «بالاخره برای یک زن که می خواهد رئیس خانواده باشد، اول قدم انتخاب شوهر است. آیا شوهر برای عشرت چهار روزه؟ نه! آیا همسر برای فقط اسم زن و شوهری؟ نه!» (دولت آبادی ۱۳۰۲: ۵-۶) و آن را تضمینی بر خوشبختی عنوان می نماید؛ «پایه خوشبختی برای یک زن در صورت دارا شدن چنین همسری محکم

ریخته شده ولی استوار خواهد ماند به شرطی که بداند زندگی خانواده را چطور اداره کند تا خوشبختی آن زن زوال ناپذیر باشد» (دولت آبادی ۱۳۰۲: ۷-۹) و در قبالش وظایفی نیز معین می‌نماید: «زن خوشبخت -بزرگترین وظیفه‌اش کوشش تام در تربیت اولاد است- زیرا که آنان نماینده اخلاق و رفتار او هستند، خوشبختی و بدبختی آنان هم یک قسمش بسته به دست آن زن است»

بنابراین با توجه به تشویق به مودت بین زن و شوهر و ترسیم خانواده خوشبخت هسته‌ای نیکبختی زن را در گرو این ماجرا عرفی می‌نماید؛ «زن امروز می‌خواهد شریک واقعی زندگانی شوهر خود باشد افکار و مقاصد او را بداند در ترسیم نقشه زندگانی و منظوره‌ای خانوادگی و اجتماعی با او شرکت بکند» (بامداد ۱۳۲۲: ۵).

جدول ۲) تصویر ترویج خانواده هسته‌ای در مجلات		
عالم زنان ۱۳۲۳: ۵ ش	عالم زنان ۱۳۲۳: ۶ ش	نامه خانواده ۱۳۲۰
		

۴-۱-۵- آداب اجتماعی

از مقدمات ورود زنان به اجتماع، با توجه به پرده نشینی آن‌ها در دوران قبل از مشروطه، معرفی و ترویج آداب اجتماعی است؛ «معرف شخص در مرتبه اول لباس، رفتار و گفتار است» (دولت آبادی ۱۳۱۷: ۲). در مجله زبان زنان آمده؛ «در دنیا هر قوم و ملتی را آداب و رسومی می‌باشد. افراد ملت و نیز کسانی که با آنها محشور می‌شوند، ناگزیرند رعایت آن رسوم را بنمایند. اکنون بر حسب دستوری که به بنده داده شده، می‌خواهم رسومی که در بین قالب ملل متمدن دنیا معمول می‌باشد، تقریباً بین المللی محسوب می‌شود، به عرض خوانندگان برسانم» (بوینس ۱۳۲۳: ۵-۷) بنابراین برای اصلاح رفتار اجتماعی مجلات به نگارش دستورات لازم در جهت رویکردهای ذیل نمودند:

۱-۲-۵- علم گرایی و نفی خرافات

اولین موضوع مطرح در همه‌ی نشریات زنان، لزوم علم‌گرایی و عدم توجه به خرافه می‌باشد؛ «علم مهمترین وسیله ترقی و مستقیم ترین راه تمدن هر آیینه مراعات و اشاعه این قاعده و افاضه این فایده است که به مقتضای تحصیل علم و کمال و ترقی از حضيض جهالت و اهمال فرضیه ایست بر تمام افراد مسلمین ذکورا و اناثا اجرای مراحل زندگانی بحکم امر و قانون و عقل بدون طی مراعات نکته فوق غیر میسور و حقوق بشریت و سلامت نفس تربیت و تعالی انسانی موقوف به تعلیم است» (اسکندری، ۱۳۰۲: ۳-۴). در نشریه دانش آمده «برای خانم‌های با عقل و دانش، غذا دادن اطفال چندان اشکال ندارد و می‌تواند از روی عقل و تجربه بفهمند که چه غذایی به طفلشان سازگار و کدام یک ناسازگار است» (دانش، ۱۲۸۹: ش ۱، ۱) یا در جای دیگر آمده: «تمام نیکبختی و سعادت خانه به حسن کفایت و دانش خانم خانه است» (همان: ۵).

در همین راستا بر حفظ پاکیزگی خانه، خوراک، آب و ظروف اشاره نموده (دانش ۱۲۸۹: ش ۴، ۷-۸) و در امور تربیت فرزند؛ همسررداری و خانه داری، بر عمل‌گرایی در دایره عقل، علم و گاهی تجربه نگاه دارد. در نشریه زبان زنان علاوه بر موارد بالا کاربرست عقل و علم را مترادف با سعادت وطن معرفی می‌نماید (دولت‌آبادی ۱۲۹۹: ش ۲۱، ۱) و در عالم نسوان به عنوان راهی برای برون رفت از تبعیت خرافه معرفی می‌شود (عالم نسوان ۱۲۹۹: ش ۲، ۲۰۹) و در جهان زنان آمده: «زن با علم است که خانه شوهر و اولاد خود را بخوبی اداره نموده در تربیت و تعلیم ابتدایی بچه‌های خود سعی وافیه می‌نماید» (رفعت‌زاده ۱۲۸۹: ش ۵، ۹۵).

۲-۲-۵- آموزش زنان

با توجه به نگارش مقالات در این باب، با ارجاع به آنان (حسینی ۱۴۰۰، باغداردلگشا ۱۳۹۸ و ترابی‌فارسانی ۱۳۷۸) و به ذکر این نکته بسنده شد که از دوران مشروطه تا آغاز دوران پهلوی، بر نیاز زنان به آموزش ابتدایی و لزوم آن برای تربیت فرزند نیک، تاکید می‌شد؛ «مدرسه، عامل پرورش قوه ممیزه انسان در تکلیف اجتماعی، خانوادگی، روحانی،

اقتصادی و سیاسی می‌باشد این مسئله را نمی‌توان انکار نمود که مدرسه اولیه طفل، آغوش مادر است و به طرق احساسات تربیت پذیر او را هدایت نماید نیل باین مقصد که بزرگترین ضروریات تمدن بشمار می‌روند، میسر نگردد، مگر به وسیله مدرسه» (میردامادی ۱۲۹۹: ۳۱-۳۲).

جدول ۴) تصویر تبلیغ آموزش در مجله زبان زنان	
کتابخانه کانون بانوان (زبان زنان، ۱۳۲۳)	فارغ التحصیلان کلاس تربیت مادر (زبان زنان، ۱۳۲۴)
	

۳-۲-۵- شکل گیری هویت فردی

آموزش برای حضور موثر زنان در جامعه، بواسطه خودباوری و شکل گیری هویت فردی یکی از موارد مورد تاکید مجلات زنان است؛ «اگر بخواهیم مملکت را از این گرداب بلا، خلاص نماییم می‌توانیم چون که چاره‌اش به دست خود ماست» مجله جهان زنان با این خطابه، چاره را حضور زنان در هیات اجتماعی با ایجاد امکان آموزش برابر با پسران و سهیم نمودن زنان در امور زندگانی معرفی می‌نماید (رفعت‌زاده ۱۲۸۹: ش ۵، ۹۳-۹۴) و زنان را به کنار گذاردن عرضه خویش و جلب نظر مردان، توصیه کرده و آنان را به حق طلبی در سایه تدبیر فرا می‌خواند (جهان زنان ۱۲۸۹: ش ۵۲، ۲۸). در مجلات زبان زنان، عالم نسوان و جهان زنان با آوردن سرگذشت افراد موفق، تصویری از زن آرمانی ارائه می‌شود که زمینه را برای آموزش، حضور در اجتماع و در آخر حق طلبی مهیا می‌نماید. علاوه بر این، با معرفی لباس‌های مد روز، توصیه بر حفظ سلامت و بهداشت، بر اهمیت جسم، روح و خودباوری در زنان گام‌های اساسی برمی‌دارد.

جدول ۵) تصویر تبیین هویت فردی در مجلات			
معرفی	لباس‌های	معرفی الگوهای جهانی	آموزش خود سازی (زبان زنان، ۱۲۹۹)

مدرّوز (عالم نسوان ۱۲۹۱)	(عالم زنان ۱۳۲۳)	موی سر یکی از کارهایی که اغلب از خانها به آن عادت دارند و به ضررشان تمام بیشود زیاد شستن موی سر است آنهم با مایوهای مختلف :
		

۵-۲-۴ حضور در اجتماع

با گذشت زمان و تبیین و ارزش گذاری نقش زنان در خانه، مجلات بر حضور زنان در اجتماع و در گام بعد اشتغال مقالاتی می‌آوردند. لذا برخلاف نشریه دانش که پای از تعریف نقش‌های سنتی زنان، فراتر نمی‌گذارد، عالم نسوان ابتدا با آوردن نمونه‌های زنان موفق دنیا؛ مانند زنان ترکیه؛ «زنان کار و تحصیل می‌کنند» (سمیعان ۱۳۰۶: ش ۴، ۱۰) زمینه لازم را فراهم آورده، و بعد از نطق دولت آبادی در جلسه فارغ التحصیلی سال ۱۳۰۷ خورشیدی (دولت‌آبادی ۱۳۰۷: ش ۷، ۱)، به جد بر ضرورت کار زنان و حضور آنان در جامعه (عالم نسوان ۱۳۰۵: ش ۷، ص ۱۰) قلم فرسایی می‌کند. نشریه زبان زنان نیز، با اشاره به ضرورت کار زنان در امور مانند پزشکی، پرستاری و معلمی (زبان زنان ۱۳۰۰: ش ۲۹، ۴-۳) و همچنین تجارت (دولت‌آبادی، ۱۲۹۹، ش ۱۲، ۱)، بر حضور اجتماعی و کار زنان صحبت نموده و نشریه جهان زنان، با معرفی نمونه‌هایی از زنان موفق، بر ورود زنان بر اجتماع و اشتغال آنان توصیه نموده و آنرا منافی مسئولیت‌های سنتی زنان نمی‌داند (جهان زنان ۱۲۹۹: ش ۱، ۱۴).

۶- زن مدرن در خانه مدرن

همواره زن به مثابه درون و خانه فضایی زنانه است؛ «هر چه بیشتر در خانه دقیق می‌شویم، مقام زن و اهمیت شغل طبیعی او را بهتر تشخیص می‌دهیم» (بامداد ۱۳۲۱: ۱). بنابراین یکی از مسائل مهم، تناظر تغییر در این دو عامل است. در شماره ۴ مجله عالم نسوان (۱۳۰۳)، در یک داستان به تقابل زندگی مدرن و سنتی پرداخته شده و در این تصویرسازی، خانه مدرن اینگونه شرح یافته است؛ «در قسمت شمالی تهران باغیست خوش منظر و با طراوت

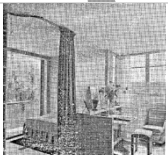
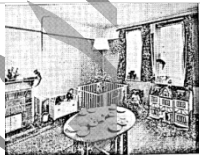
اطراف خیابان‌های آن گل‌های رنگارنگ و گیاهان ملوم معطر با نظم و ترتیب مخصوصی کاشته شده در دو طرف خیابان مجاور، درختان دو جوی آب در جریان است بدون اینکه نظر را به احوالات خانواده که در این باغچه زندگانی می‌کنند معطوف داریم، بوی سعادت و نیکبختی مشام روح و جان را معطر می‌نماید. منتهای خیابان که برسیم اماراتی با اتاق‌های ساده و قشنگ دیده می‌شود» در مقابل خانه سستی با تصویری تیره و تار بازنمایی می‌گردد؛ «باغی بزرگ که دارای بیرونی و اندرونی است غفلت و بی‌مواظبتی از طرز خیابان بندی و گلکاری آن مشهود و بی‌ترتیبی و بی‌نظمی از وضع خدمه و نوکرها ظاهر و هویداست، در قسمت بیرونی آقای صاحبخانه با جمعی از دوستان خود روی صندلی نشسته و روی میزها انواع مسکرات چیده مشغول باده گساری و یاوه سرایی می‌باشند... از این قسمت خارج شده بطرف اندرون می‌رویم، عمارتی مفصل این اتاق‌های بزرگ همه مفروش به قالی‌های عالی و مزین به مبلمان ممتاز عکس‌های بزرگ به دیوارها آویخته، باب‌های نقره و چینی قیمتی در طاقچه‌ها و روی میزها چیده شده است» به موازات این خانه‌ها، خانواده، زن و شیوه زندگی آن‌ها نیز مانند دو لبه تیغ یکی غرق در خوشبختی؛ «در یکی از این اتاق‌ها، که با کمال سلیقه مبلمان شده مردی روی صندلی راحتی نشسته و در طرف دیگر زنی مشغول بافتن چیزی است و بلند روزنامه می‌خواند و گاهی خواندن را قطع نموده بعضی توضیحات برای خانمش می‌دهد» و دیگری در قعر بدبختی و ذلت؛ «در یکی از این اتاق‌ها، خانومی در حالت یاس و ناامیدی متفکر روی نیمکتی دراز کشیده و از چشمانش آثار حزن و اندوه هویداست» ترسیم گردیده است (عالم نسوان ۱۳۰۲: ۳۰)، بنابراین خانه مدرن متناظر با زن مدرن و خانواده‌ای خوشبخت تصویر می‌گردد.

۷- تغییر ساختار خانه در مطبوعات

مجلات زنان آن دوره با توجه به رسالت خویش در باب آگاهی رسانی، مطالبی برای سامان خانه ارائه می‌داند؛ «مملکت زن خانه اوست و هیچ مملکت با ترقی و تعالی اداره نمی‌شود، مگر به واسطه قانون و قاعده مرتب همانطوری که ادارات حکومتی، بانک، مریضخانه،

مدرسه و عموم و تجارتخانه‌ها و کارخانجات و غیره باید در تحت قانون و نظر رئیس باشد تا اینکه نتیجه دهد، زن یا مادر است که باید دستوری برای اداره نمودن مملکت خود تهیه کرده بکار بندند» (محمودی ۱۳۹۹: ۱۲).

در مجله عالم نسوان که به سفارش مدرسه مسیونری آمریکا به چاپ رسیده، در مقالاتی با عنوان «خانه‌داری» با تأکید بر خانه به عنوان بستر پرورش اشاره شده؛ «منزل محل استراحت بدن فکر و روح است که افراد فامیل در سلامتی و روحانیت پرورش می‌یابند، منزل باید مؤسسه‌ای باشد، که لایق تزیین و جدی‌ترین و بهترین افراد را به جامعه تقدیم کند، پس هر دختری لازم است که خود را آماده برای ایجاد چنین محیطی در منزل نماید» (بهالدین، ۱۳۰۸) و در شماره‌های مختلف، بر نکات مهم اصولی طراحی، چیدمان و مبلمان خانه تأکید می‌نماید.

جدول ۷) بازنمایی خانه در مجله عالم زنان			
خانه بیلاقی (ش ۱۸، ۱۳۲۴)	اثاثیه جدید (ش ۴، ۱۳۲۳)	اتاق کودک (ش ۵، ۱۳۲۳)	مبلمان انگلیسی (ش ۶، ۱۳۲۳)
			

مجله عالم زنان (۱۳۲۳) تحت مدیریت سفارت انگلیس، در مقالاتی با اشاره به خانه‌های آماده در انگلیس و کاربرد آن در دوران جنگ، لزوم تجهیز آن توسط خانم‌ها با وجود موقتی بودن توصیه می‌کند؛ «وقتی طرح خانه‌ها ریخته شد در قسمت داخلی خانه و طرز اطاق و آشپزخانه و محل قفسه‌ها و غیره از خانم‌های خانه دار مشورت شد و این خانه‌ها دارای آخرین وسائل راحتی است» (عالم زنان، ۱۳۲۳: ش ۳، ۲۸) و در شماره‌های بعد با اشاره به ادوات، مبلمان و لوازم منزل جدید، به لزوم تبادل فرهنگی در حوزه خانه داری دو کشور اشاراتی می‌نماید (عالم زنان ۱۳۲۳: ۱) و در گزارش‌هایی به برگزاری کلاس‌های مهارتی پذیرایی و خیاطی در کنار آموزش‌های نمایشنامه و ورزش در هوای آزاد، اشاره می‌نماید.

جدول ۸) گزارش آموزش فنون خیاطی و پذیرایی در مجله عالم زنان ۱۳۲۴

در مجله زنان زنان به سردبیری صدیقه دولت آبادی طی مقالاتی با عنوان «خانه من»، به شرح ویژگی خانه مطلوب پرداخته و در مواردی نیز از مهندسين معمار برای بیان جزئیات یاری خواسته است؛ «عمارت من خیلی جمع و برای زندگی راحت است این خانه را خودمان بنا و مدتی شوهرم و من در خصوص نقشه آن با هم مشورت می کردیم، تا خانه ای بسازیم که برای زندگی راحت و به صرفه نزدیک باشد. ... نقشه این حمام با فکر من و کمک یک مهندس ماهر کشیده شده و عملاً بسیار رضایت بخش است» (زبان زنان ۱۳۲۳: ۱۸)، در این مقالات به کاربرست آداب، عادات و آب و هوا مملکت در کنار فن و تکنولوژی اروپایی تصریح شده «نقشه ها زیاد نگاه کردیم اما کاملاً محو نقشه های اروپایی نشدیم، زیرا که باید وضعیت هوای هر مملکت و عادات را در نظر گرفت - از نقشه های اروپایی - جمع بودن ساختمان و استحکام را گرفتیم و از ساختمان های خودمان زیرزمین و ایوان برای تابستان و آفتابگیر بودن عمارت برای زمستان را کاملاً رعایت کردیم» (همان، ۱۹).

جدول ۹) بازنمایی خانه در مجله زنان

۱-۷- تغییر در ساختار و روابط فضایی

در تبیین خانه، بامداد در مقاله‌ای با عنوان «خانه و بهداشت» به نقد ساختار خانه‌های سابق پرداخته: «تمام خانه اگر زیر یک سقف جمع باشد و مثل بناهای سابق در دور حیات نباشد چون خانه‌دار در آفتاب سوزان تابستان و باد و باران زمستان مجبور به خارج و داخل شدن در بنا نمی‌شود خیلی بهتر است...» در ادامه به شرح ساختار فضایی و چیدمان خانه مطلوب می‌پردازد؛ «بعضی از قسمت‌های خانه اگر مجاور یکدیگر باشد، راحت‌تر است مثل حمام با روشویی که بهتر است نزدیک اتاق خواب باشد. آشپزخانه و انبار زغال و هیزم و همچنین سفره‌خانه و مطبخ. برخی دیگر برعکس باید دور از هم باشد، مانند مستراح و آب انبار اتاق خواب و سالن...» و یا در جای دیگر حتی به ابعاد؛ «پنجره‌ها باید از سطح زمین ۷۵ سانتی‌متر فاصله داشته باشند» و از همه مهم‌تر جانمایی فضاها؛ «همکف برای کارهای روزانه مثل مطبخ و دفتر کار و مانند این‌ها انتخاب کرد، اشکوب دوم را به جهت پذیرایی از قبیل سالن، سفره‌خانه اختصاص داد و اشکوب سوم را که از همه بلندتر است برای اتاق خواب و اتاق بچه گذاشت زیرا طبقه اول راحت‌تر طبقه دوم زیباتر و طبقه سوم سالم‌تر است» (بامداد ۱۳۲۳: ۲۸-۲۷).

۱-۱-۷-آشپزخانه

یکی از موارد اساسی در مجلات زنان، مسئله آشپزخانه است. در مجله زبان زنان آمده «آشپزخانه یکی از مکان‌هایی است که سلامت مزاج افراد خانواده مربوط به نظافت آن می‌باشد در شهرهای مدرن اروپا که تمدن واقعی را از حیث نظم و ترتیب دارا می‌باشد به قدری آشپزخانه و تمیز و مرتب و از نقطه نظر فنی به جای خود ساخته شده که در هر فصل اغلب اوقات افراد خانواده‌ها روی میز آشپزخانه به طور خودمانی غذا می‌خورند. آشپزخانه من در گوشه شمال شرقی امارت ساخته شده است و پنجره بزرگی رو به جنوب و یک پنجره دیگر رو به غرب دارد در زمستان از صبح تا شب آفتابگیر است ولی در تابستان پنجره غربی را با پرده کلفتی محکم می‌بندم و از آفتاب گرم‌کننده محفوظ می‌ماند» (زبان زنان ۱۳۲۳: ۱۹-۲۰).

در مجله عالم نسوان با بیان ویژگی آشپزخانه در غرب؛ «آشپزخانه برخلاف تمام آشپزخانه‌های ما تمیز و پاکیزه دارای قفسه‌های متعدد برای ظروف و حوله‌های لطیف در جاهای خود آویخته است» (عالم نسوان ۱۲۹۹: ۱۳) بر لزوم طراحی صحیح آن تاکید می‌نماید؛ «اهمیت مطبخ در خانه و نیز طرز ساختن آن به طوریکه حوايج خانه را مرتفع نماید لزوم تحصیل علم ساختمان و مطالعه در احوال آن را بالصراحه اثبات می‌کند زن خانه دار باید برای حل مسائل مربوط به حرارت ساختمان الکتریسیته و تهویه دارای اطلاعات مکفی از علم فیزیک باشد» (عالم نسوان ۱۳۰۳: ۳). بنابراین نور، بهداشت، تهویه، لوله کشی و تجهیز با ادوات مدرن مانند کابینت و وسایل الکترونیکی از نکات اصلی تمام مجلات می‌باشد.

۲-۱-۷- سفره خانه

سفره خانه فضایی است برای صرف غذا که بامداد بر مجاورتش با مطبخ اشاره کرده است (بامداد ۱۳۲۳: ۲۸-۲۷). در شرح این فضا در مجله زبان زنان، فضایی آفتابگیر که بواسطه وجود بخاری بزرگ همواره گرم است و برای پذیرایی مهمانان خودمانی استفاده می‌شود؛ «در وسط بنا چهار اتاق دارم و از چهار طرف اتاق خواب شوهرم، اتاق خواب خودم و اتاق خواب بچه‌ها و سفره خانه هرکدام بسهم مساوی نمای بخاری دارند» (زبان زنان ۱۳۲۳: ۲۲).

۳-۱-۷- سالن پذیرایی

در شرح سالن پذیرایی در مجله زبان زنان، آن را مطابق با سبک لویی چهاردهم معرفی نموده و به دقت به مکانیابی آن در خانه اشاره می‌شود؛ «به علاوه کمتر از اتاق‌های دیگر گرد و خاک در آن سرایت می‌کند چون که از کوچه دور و به حوض و گلکاری نزدیک است سالن فقط از یک طرف عصرها آفتاب می‌گیرد، زیرا ساخته شده است پشت اتاق‌هایی که در آن سکنا داریم، البته آنها در شمال خانه و سالن در جنوب فضا واقع شده است و یک پنجره بزرگ سمت مغرب سالن واقع است. سالن من چهارگوش نیست - چنانکه ملاحظه می‌کنید- هشتی ساخته شده است. سمت جنوب آن سه قسمت از شش

قسمت دیوار، پنجره‌های بزرگ و بلند شیشه دارند که تمام منظره شمال پدیدار می‌باشد. یک در سفره خانه و یک در ورود به گالاری دارد. در تابستان پنجره طرف مغرب با یک پاراوان که چهارچوب آن کاملاً به اندازه توی پنجره و پارچه‌ی آن از مشمع پارچه دیوار سالن تنظیم شده است، منفذ پنجره‌ها را می‌پوشاند و عصرها از حرارت آفتاب محفوظ است» (زبان زنان ۱۳۲۳: ۲۴). نکته قابل توجه دید و منظر این فضا است، که بر خلاف گذشته نه در حیاط مرکزی بلکه رو به فضای باز دارد؛ «سالن من منظره جالب توجه‌ی دارد در زمستان کوه‌های پر از برف، در تابستان منظره شهر اغلب جلوی نظر میهمانان ماست» (همان: ۲۵).

۴-۱-۷- اتاق خواب

در شرح اتاق خواب در مجله عالم زنان بر استقلال فضای اتاق خواب و تاثیرش بر تربیت فرزند تاکید شده؛ «در خانواده انگلیسی برای تربیت و پرورش صحیح کودکان دقت زیادی می‌شود، مثلاً بچه اتاق مخصوص و برنامه بخصوصی دارد و عادت به پاکیزگی نظم و ترتیب از کودکی آموخته می‌شود» (نفیسی ۱۳۲۳: ۱) و در مجله عالم نسوان با شرح احتیاجات اتاق، از استقلال فضا برای هر فرد صحبت می‌نماید؛ «اگر ممکن شود یک اتاق خواب برای هر نفری و الا هر دو نفری یک اتاق خواب داشته باشند، اتاق‌های دیگر مانند کتابخانه، خیاط خانه و غیره نسبت به احتیاجات فامیل باید ترتیب داد. اتاق‌ها خوبست به هم راه داشته باشند، هر اتاق مدخل و مخرج علی‌هده داشته باشد، اتاق‌ها دلباز و روشن باشد» (سمعیان ۱۳۰۸: ۲۷۹-۲۸۰).

در شماره یک مجله زبان زنان، درباره ویژگی اتاق خواب مطلوب آمده؛ «این اتاق خواب به نسبت بزرگ رو به جنوب دو پنجره و سمت شمال یک پنجره بزرگ دارد» و مانند معرفی سالن پذیرایی، شرح فضا، با بیان جزئیات دقیق شامل مبلمان، اثاثیه با پرداختن به جنس و رنگ می‌باشد و در آخر نیز بر حذف زواید اشاره می‌شود؛ (زبان زنان ۱۳۲۴: ۲۴-۲۵) نکته قابل تامل در باب اتاق خواب، مجاورت اتاق مادر با کودکان و فاصله داشتن آن با اتاق پدر به جهت آرامش اوست؛ «اتاق خواب شوهر من دور از اتاق خواب بچه‌ها و

عمارت مسکونی ما می‌باشد تا او بتواند بهتر بخوابد ولی اتاق خواب من پهلوی اتاق بچه‌های من است» (همان، ۲۴).

۵-۱-۷- حیاط و ایوان

فضای حیاط در مجلات به عنوان فضایی برای کاشت گیاهان و فضای بازی کودکان آمده است؛ «خانه من باغچه کوچکی دارد. صحن حیات را به سه قسمت کردم، یک تکه مربعی در جنوب خانه را مختص درخت میوه قرار دادم، بدین ترتیب بعد از خیابان بندی رصد و اطراف زمین را به هشت قسمت مثلث کردم، در هر قسمتی یک نوع درخت میوه کاشته و دقت کردم بهترین نوع میوه را در منزل عمل بیاورم» (زبان زنان ۱۳۲۳: ۲۵) و ایوان، فضایی رو به محیط باز که مکانی دلچسب که برای صرف چای عصرانه مناسب است؛ «در این فصل بهار که هوا بسیار ملایم و بوی گل‌های بنفشه و نرگس و سنبل فضای خانه و ایوان جلوی اتاقم را معطر کرده‌اند، در روز چای عصر را در ایوان صرف می‌کنم» (زبان زنان ۱۳۲۳: ۴، ۲۴-۲۵).

۲-۷- تغییر در عناصر سست (تزئینات و مبلمان)

ویژگی بارز خانه‌های مطرح در مجلات، نامگذاری فضا بر اساس عملکرد، مانند اتاق خواب، پذیرایی و سفره‌خانه که با تعریف مبلمان ثابت، بر خلاف خانه‌های سنتی، مشخص می‌شود «ملاحظه می‌کنید در این اتاق یک چیز زاید دیده نمی‌شود یک صندلی راحتی برای راحت گرفتن و یک عسلی برای نشستن و کفش و جوراب پوشیدن است، فرش بزرگ و تمیزی بیشتر زمین اتاق را پوشانده است تا اگر بی‌کفشم راه بروند، نامطبوع نباشد» (زبان زنان ۱۳۲۴: ۲۴-۲۵).

در شرح مبلمان و تزئین فضا در مجله زبان زنان، فضاها با الگوبرداری از خانه‌های سبک لویی چهاردهم پرطمطراق طراحی شده؛ «اصولاً این سالن طرز تنظیم شده یکی از سالن‌های لویی چهاردهم است که بسیار با سلیقه و دقیق بوده است و رنگ متین دیوار سالن خاکستری کمرنگ و نقش آن صورتی کمرنگ است تور پرده‌های پنجره شکری رنگ

متمايل به صورتی است روی صندلی راحتی عسلی دیوان و بالش‌های روی دیوان همه از پارچه‌های ابریشمی ضخیم -به همان طرز رنگ دیوار که از مشمع مخصوصی ساخته شده است... روی بخاری یک مجسمه مرمر و دو ظرفی که ملاحظه می‌کنید از قسمی سنگ است که رنگ آنها متناسب با رنگ مجسمه می‌باشد» (زبان زنان ۱۳۲۳: ۲۴) البته در خود متن بر صرغه جویی و حذف زواید تاکید می‌نماید؛ «تزیینات این سالن همه طرف احتیاج یک سالن و چیز زائد ندارد» (همان: ۲۵).

در مجله عالم زنان با نمایش مبلمان، اشیا و تزیینات مختلف مردم را برای خرید لوازم خارجی ترغیب می‌نماید و به عکس در مجله نسوان وطن خواه بر سادگی و بی‌آلایشی و حذف اشیا غیر ضروری اشاره می‌کند؛ «زندگی ساده و بی‌آلایش بهترین وسیله برای رسیدن به سعادت می‌باشد زیرا رخصت می‌دهد که افکار متوجه علم و صنعت و ادای وظیفه بشود، زندگی بی‌آلایش مانع از این می‌باشد که سرمایه را در اطراف خرافات، اشیا بی‌مصرف مصروف داشت» (نسوان وطن خواه ۱۳۲۱: ۱۴).

جدول ۱۰) ترویج اشیا خانگی در مجله عالم زنان		
عالم زنان ۱۳۲۳: ش ۲	عالم زنان ۱۳۲۴: ش ۱۲	عالم زنان ۱۳۲۳: ش ۸
		

۳-۷- تغییر در عناصر بی‌شکل (رویدادها)

تغییر دیگر در خانه، به واسطه تغییر نقش افراد، ساختار خانواده و ترویج خانواده هسته‌ای روی می‌دهد و بدرالملوک بامداد در مجله عالم زنان با اشاره به جایگاه زنان، بر عهده داری مسئولیت تدبیر منزل بر آنان تاکید می‌نماید؛ «اگر خانه را مرکز اصلی بهداری کل کشور و زن خانه‌دار را مدیر و عامل موثر و مقتدر آن بشماریم، غلط نگفتیم شما خانم خانه‌دار آری شما هستید که باید از تمام خطراتی که ممکن است در خانه متوجه ساکنان آن شود،

جلوگیری بکنید و رفع شر آنها بنمایید» (بامداد ۱۳۲۳: ۲۷). در مقالات خانه‌داری در مجله زبان زنان، نویسنده با شرح زندگی خود، با زبان عامیانه به شرح وظایف زن و مسئولیتش در قبال همسر و فرزندان اشاره می‌نماید؛ «صبح کوشش دارم صحبت‌های تازه و مطبوع با او بکنم که خوشحال از خانه بیرون برود و می‌دانم خوشحالی صبح تا هنگام عصر روز او را خوش می‌گذراند» در این مطالب بر شادی و نشاط جاری در خانواده و نقش مادر در هدایت آن تاکید می‌شود؛ «هر وقت شوهرم خوشحال است، سفره ما شادمان‌تر برگزار می‌شود. بچه‌هایم خیلی شاد هستند، زیرا که پدر به آنها بیشتر توجه دارد، بعد از غذا یک ساعت با بچه‌ها بازی می‌کند، خیلی میل دارم روابط بچه‌ها با پدرشان خوب باشد....» حتی بر نقش حمایتی زن در یاری رساندن به همسر در امور غیر خانه نیز صحبت می‌نماید؛ «شوهرم یک ربع به ساعت ۸ مانده با خوشحالی تمام از خانه بیرون رفت و از من خواست اگر وقت پیدا کردم، به کار اداری او کمک بدهم و یک حسابی را مرتب کنم، با وجودی که زیاد کار دارم، هرگز خواهش او را رد نمی‌کنم، هر وقت کارهای مرجوع او را انجام می‌دهم، زیاده از ارزش کارم از من تشکر می‌کند. بسیار این جمله را دوست می‌دارم که می‌گوید تو فرشته رحمتی» (زبان زنان ۱۳۲۳: ۱۶-۱۷).

۸- بازنمایی خانه در مجلات

در تمام مجلات مورد اشاره در این پژوهش، بر لزوم تغییر نگاه به زن، با توجه به ارتقا نقش او در خانواده و جامعه، با ابزار آموزش، علم‌گرایی، عبور از خرافات، شکل‌گیری هویت فردی و حضور موثر در اجتماع، اشاره دارند بنابراین به طور مستقیم بر لزوم تغییر در رویدادها و فعالیت‌های جاری در خانه و در گام بعد در جامعه قلم‌فرسایی نموده‌اند. اما به طور موکد در باب ساختار خانه، سه مجله عالم‌نسوان، عالم زنان و زبان زنان، مقدم بر مجلات معماری به موضوع زن و خانه پرداخته و خانه را با ویژگی‌های ذیل شرح داده‌اند: امروزی شدن خانه: اولین نکته در باب خانه، فاصله گرفتن از سنت و همگامی آن با شرایط حال به ویژه در تناظر با غرب است، در مجلات مورد بررسی، دیگر نشانی از اصطلاحات خانه‌ی سنتی نیست و الگوی مدرنی از خانه، تعریف می‌شود.

عقلانی و کارکردی شدن خانه: دومین نکته؛ عقلانی شدن خانه و نظم یافتن آن، بر اساس برآوردن نیازهای کارکردی، تامین بهداشت، تهویه و بهره گیری از آفتاب است.

همنشینی خانه با شهر: سومین نکته؛ بازتعریف ارتباط خانه با شهر به واسطه حذف سلسله مراتب رایج در خانه‌های سنتی در نتیجه اجتماعی شدن زنان است.

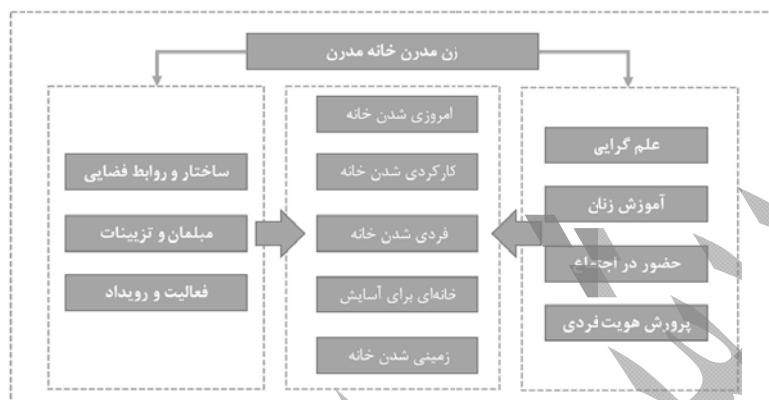
فردی شدن خانه: چهارمین نکته؛ فردگرایی که همانا ارجحیت فرد در برابر ارزش و خواست جمعی که ابتدا خانه را از حالت موروثی بودن و حضور همزمان چند خانواده جدا نموده و در گام بعد به اعتبار یافتن فضای خصوصی و خلوت منجر شده و در آخر تزیینات از عناصر الحاقی بنا به مصنوعات و اشیا مطابق با سلیقه فردی برای بروز هنر فردی و در جهت نمایشی از خود بدل می‌گردد.

خانه‌ای برای آسایش: پنجمین نکته؛ تاکید بر آسایش تمام اعضا و نیاز سنجی تمام افراد خانواده است گرچه در نوشته‌ها بر آسایش مرد خانه تاکید می‌شود ولی در کنار آن، نیاز افراد دیگر خانه نیز مدنظر قرار گرفته است

زمینی شدن خانه: در آخر، دور شدن خانه از مباحث الهی و جایگزینی آرامش و آسایش فردی و خانوادگی، فارغ از مباحث عرفانی که ساخت مایه اصلی خانه سنتی است.

جدول (۱۱) بازنمایی عناصر خانه در مجلات

نام مجله	تغییر در عناصر ثابت	تغییر در عناصر نیمه ثابت	تغییر در عناصر بی شکل
زبان زنان	*	*	*
جهان زنان			*
عالم نسوان	*	*	*
عالم زنان	*	*	*
دختران ایران			*
جمعیت نسوان وطن خواه			*

تصویر ۲) چارچوب پژوهش

۹- نتیجه گیری

مقاله حاضر به بررسی متون مجلات زن نگار شامل؛ زبان زنان، جهان زنان، عالم نسوان، عالم زنان، دختران ایران و جمعیت نسوان وطن خواه پرداخت تا بتواند نشان دهد، این متون درصدد آموزش و ترویج کدام ارزش برای زنان بوده‌اند و در پس این ارزش‌ها، کدوم اهداف را دنبال نموده و از آن روی که زن و خانه دو مفهومی است که همنشینی دیرینه دارند و زنانگی مترادف درون و خانه مامنی زنانه است، این مجلات ضمن ترسیم تغییر نقش زن در خانواده و اجتماع و از خلال آرمان‌سازی زن مدرن، به پشته‌خانه معرفی زنان موفق و آموزش‌های مختلف از امور خانه داری و فرزندپروری تا اصولی همچون آداب اجتماعی به دنبال تجویز کاربست علم و نفی خرافات در امور روزمره و رشد هویت فردی و همچنین آماده‌سازی آنان برای عهده‌داری وظایف جدید در خانواده و در گام بعد جامعه و عرصه اشتغال و بدل گشتن به زنی متجدد، چه ساختار فضایی کالبدی برای خانه تجویز و کدام ساختار را طرد نمودند.

از سویی دوران پهلوی اول عمدتاً به خاطر برنامه‌های دولت‌سازی در سایه طرد سنت و دعوت و گاهی اجبار به نووارگی ملت و کشور شناخته شده که منجر به تغییرات

برجسته‌ای در جامعه ایران بویژه جایگاه و نقش زنان شد، این در حالی است که در این مسیر، نقش نشریات زنان که قبل از این دوران، با حضور روشنفکرانی همچون صدیقه دولت آبادی، ملوک اسکندری و دیگرانی که در این مسیر قلم فرسایی نموده و بستر ساز این تغییرات بوده‌اند، حائز اهمیت است. این حرکت که از وقوف مشروطه خواهان، به تاثیر زنان در تربیت و ملت سازی، آغاز شده بود، توسط دولت و روشنفکران دوران پهلوی، برا بخشیدن ظاهر غربی به جامعه، تبلیغ و ترویج شد. علاوه بر این، خانه مدرن، جایی که زنان می توانستند خانواده مدرن و در مقیاس بزرگتر، یک ملت مدرن را پرورش داده و بزرگ کنند، نیز به نشانه‌ای از پیشرفت ملی در مسیر مدرنیزاسیون بدل گردید.

جدول ۱۲) تغییر ساختار خانه متناظر با بازتعریف نقش زن در آینه مطبوعات

ساختار خانه		تغییر نگاه به زن	تغییر ساختار خانه
تغییر در ساختار و روابط فضایی	آشپزخانه	علم گرایی	امروزی / عقلانی / کارکردی
	سفره خانه	هویت فردی	عقلانی / کارکردی / خانوادگی
	سالن پذیرایی	حضور در اجتماع	امروزی / همنشینی با شهر / فردگرایی
	اتاق خواب	هویت فردی	امروزی / کارکردی / همنشینی با شهر
	حیاط و ایوان	حضور در اجتماع	امروزی / عقلانی / همنشینی با شهر / زمینی
تغییر در عناصر سست	تزیینات	علم گرایی	عقلانی / کارکردی / فردگرایی / زمینی
	مبلمان	علم گرایی	امروزی / عقلانی / کارکردی / فردگرایی
تغییر در عناصر بی شکل	رویداد	علم گرایی، آموزش زنان، شکل گیری هویت فردی، حضور در اجتماع	امروزی / عقلانی / کارکردی / همنشینی با شهر / فردگرایی / خانوادگی / زمینی

بنابراین زنانی که ابتدا از منزل به تدبیر منزل تغییر نقش دادند، با حضورشان در اجتماع، مرز فضاهاى تفکیک شده جنسیتی در عرصه عمومی و در گام بعدی عرصه خصوصی خانه؛ به عنوان نمایی از تجدد، را شکستند. در این مسیر، نقش مطبوعات در تبلیغ خانه مدرن غیرقابل انکار است؛ مجلات زنان به عنوان پیشرو در فرهنگ سازی تجدد، ابتدا عقل و علم را در امور خانه، همسر داری و تربیت کودکان تبلیغ کردند، سپس بر آموزش عمومی

و لزوم گسترش آن در جهت رسیدن به جامعه بهتر، سخنوری نمودند و در ادامه، حضور در مشاغل کسب درآمدی و ایفای نقش در اجتماع و حتی حق رای را تجویز نمودند.

در این مسیر بر خانه مدرن به عنوان مکان حضور زن مدرن اشاره نموده و گام به گام از محفلی برای زن خانه‌دار مدرن با اشاره بر حفظ بهداشت، تامین آرامش و آسایش خانواده تا تبلیغ برای کاربست تکنولوژی‌های روزآمد، در جهت صرف کمتر وقت در امور خانه و امکان حضور بیشتر در جامعه پیش رفتند. سپس این اندیشه‌ها در نشریات معماری با تدوین اصول معماری مدرن، شروع به تبلیغ خانه‌های مدرنی نمود که در آن‌ها، فضای داخلی حداکثر ارتباط بصری را با فضاهای بیرونی داشت.

البته تفاوت‌هایی به سبب نگاه زنانه وجود دارد، برای مثال: نشریه عالم نسوان و عالم زنان که هر دو وابستگی به غرب دارند، بر طراحی پرتکفل مبلمان و اشیا خانگی و تبلیغ ادوات، اشیا و مبلمان مدرن دارند و آن را به آسایش زنان و صرف زمان کمتر کار خانگی و زمان فراغت بیشتر زنان و امکان حضور بیشتر آنان در جامعه نسبت می‌دهند، که این تبلیغات می‌تواند پیش زمینه اشائه و گسترش فرهنگ مصرفی ادوات غربی که در دهه‌های بعد بویژه بواسطه رونق نفتی بعد از دهه چهل شمسی را توجیه می‌نماید، که مجله نسوان وطن خواه مقالاتی در رد آن به چاپ رسانده و سعی در ترویج ساده گرایی دارد. اما مقالاتی که به قلم زنان روشنفکر ایرانی مانند صدیقه دولت آبادی یا بدرالملوک بامداد نگارش یافته، به عناصر و ادوات خانه، نگاه ساده گرایانه داشته و ضمن اشاره به استفاده از تکنیک و ساختار غربی برای دستیابی به رفاه، بهداشت و آرامش، بر لزوم هم‌گرایی با آداب و عادات ایرانی و هم‌چنین بر مدیریت مالی زنان، تدبیر و یاری در امور به مردان، تکیه دارند. اما در کلیت، نتیجه تمام نگاه‌ها انطباق با ساختار خانه‌های نوگرای ایرانی ساخته شده توسط معماران تحصیل کرده فرنگی در دهه بیست شمسی؛ اوایل دوران پهلوی دوم، را نشان می‌دهد، پیشگام از نظریات مدون و مجلات معماری در تبیین اصول خانه مدرن؛ خانه‌هایی مبتنی بر

آرامش و آسایش، فارغ از دوگانگی، در جهت تامین بهداشت و سلامت جسم و جان و برای برآوردن نیاز خانواده‌ای هسته‌ای با محوریت زنی مدبر برای نیل به ملتی مترقی.

کتابنامه

کتاب‌ها

- بامداد، بدرالملوک (۱۳۳۳): تدبیر منزل و دستور بچه‌داری برای دوره اول دبیرستان‌ها، تهران: شرکت مطبوعات.
- بامداد، بدرالملوک (۱۳۴۸): زن ایرانی از انقلاب مشروطیت تا انقلاب سفید، تهران: انتشارات ابن‌سینا.
- تارا، ج (۱۳۲۱): آسایش زندگانی: دستور خانه‌داری یا تدبیر منزل، تهران: شرکت طبع کتاب.
- سیراد، ایرین (۱۳۹۷): در خانه؛ یک انسان‌شناسی فضای خانگی، ترجمه زهرا غزنویان و همکاران، تهران: پژوهشگاه فرهنگ، هنر، ارتباطات.
- فوران، جان (۱۳۷۸): مقاومت شکننده: تاریخ تحولات اجتماعی ایران: از سال ۱۵۰۰ میلادی مطابق با ۸۷۹ شمسی تا انقلاب، مترجم، احمد تدین، تهران، رسا.
- کولمان، دورته (۱۳۹۶): فضا قدرت تمایز، ترجمه ی نصیر زرین پناه، تهران.
- نجم‌آبادی، افسانه (۱۳۹۹): زنان سیبیلو و مردان بی ریش (نگرانی‌های جنسیتی در مدرنیته ایران)، ترجمه آتنا کامل، تهران: انتشارات تیسرا.
- Amin, C. (۲۰۰۲). The making of the modern Iranian woman: Gender, state policy, and popular culture ۱۸۶۵-۱۹۴۶. Gainesville: University press of Florida.
- Ardener, S. (۱۹۹۳). Women and Space: Ground Rules and Social Maps. London: Routledge.
- Binaloud, S., & Uraz, T. (۲۰۱۷). The Modern Woman Vis-À-Vis The Modern House: The Hallmarks Of Modern Nationhood Through The ۱۹۲۰s-۱۹۴۰s Iran. METU Journal of the Faculty of Architecture ۳۴(۱) DOI:۱۰.۴۳۰۵/METU.JFA.۲۰۱۷.۱۸
- Colomina, B. (۱۹۹۴). Privacy and publicity: Modern architecture as mass media. Cambridge: MIT Press.

- Coolen, H., & Ozaki, R. (۲۰۰۴). Culture, Lifestyle and the Meaning of a Dwelling. Adequate & Affordable Housing for All: Research, Policy, Practice (pp. ۱- ۱۴). Toronto: University of Toronto.
- Giddenz, A. (۲۰۰۹). Sociology. New York: Wiley.
- Gomez , P. (۲۰۰۸). Inside out, Woman negotiating, subverting, appropriating public and private space.
- Hendelman-Baavur, L. (۲۰۱۹). Creating the modern Iranian woman: popular culture between two revolutions. Cambridge: Cambridge University Press.
- Heynen, H & Baydar, G. (۲۰۰۵). Negotiating Domesticity Spatial productions of gender in modern architecture
- Heynen, H. (۲۰۰۵). Modernity and domesticity: Tensions and contradictions. New York: Routledge.
- Karimi, P . (۲۰۱۳). Domesticity and consumer culture in Iran: Interior revolutions of the modern era. New York: Routledge.
- Lefebvre, Henri. (۱۹۹۱). The Production of Space. Oxford: Blackwell Publishers.
- Marefat, M .(۱۹۸۸). Building to Power: Arhitecture of Tehran ۱۹۲۱-۱۹۴۱. Massachusetts: Unpublished Dissertation, Massachusetts Institutute of Technology
- Massey, D. (۱۹۹۴). Space, Place and Gender. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Najmabadi, A. (۱۹۹۸). Crafting an educated housewife in Iran. In Lila, A. (Ed.), Remaking women: Feminism and modernity in the Middle East (p. ۹۱-۱۲۵), Princeton: Princeton University Press.
- Paidar, P. (۱۹۹۵). Women and the political process in twentieth-century Iran. Cambridge [England] ; New York: Cambridge University Press.
- Rappaport, Amos. (۱۹۶۹). House Form and Culture, United State of America, University of Wisconsin Milwaukee.
- Rendell, J., Penner, B., & Borden, L. (۲۰۰۰). Gender Space Architecture: an Interdisciplinary Introduction. London and New York: Routledge.
- Sadoughianzadeh, M. (۲۰۱۳). Gender Structure and Spatial Organization: Iranian Traditional Spaces. SAGE open, October-December: ۱-۱۲.

مقالات

- بامداد، بدرالملوک (۱۳۱۳): تعلیمات خانه داری در اروپا و امریکا، تعلیم و تربیت، دوره اول، شماره ۵۴.
- قدسی کیا (۱۳۲۸): خانه ما و خانه آنها... اطلاعات هفتگی، شماره ۴۱۱.
- مدبرالممالک (۱۳۱۰): لزوم مربی، نامه تمدن، ش ۲.

— مشیر، آتوسا (۱۳۳۸): چند پیشنهاد برای حل یک معما!، اطلاعات بانوان، شماره ۱۴۸.

— مشیر، آتوسا (۱۳۳۹)، اتاق مخصوص بچه‌ها را چگونه ترتیب دهیم؟، اطلاعات بانوان، شماره ۱۶۰.

مطبوعات

— جمعیت نسوان وطن خواه (۱۳۰۲-۱۳۱۲)، محل نشر تهران، سردبیر محترم اسکندری.

— جهان زنان (۱۲۹۹-۱۳۰۰)، محل نشر تهران و مشهد، سردبیر فخرآفاق پارسا.

— دختران ایران (۱۳۱۰)، محل نشر شیراز، سردبیر زندخت شیرازی.

— زبان زنان (۱۲۹۹-۱۳۰۰ و ۱۳۲۳، ۱۳۲۴)، محل نشر اصفهان و تهران، مدیر مسئول صدیقه دولت‌آبادی.

— عالم زنان (۱۳۲۳-۱۳۲۴)، محل نشر تهران: سردبیر ربابه نواب صفوی.

— عالم نسوان (۱۲۹۹-۱۳۰۳)، محل نشر تهران، مدیر مسئول ایران بتل.